

can go to the understanding of this phenomenon as an integrated system and personality characteristics with three levels of determination: psychophysiological, individual psychological and socio-psychological. Theoretical analysis shows that tolerance is a mature system integrity competence in tolerant behavior, cognitive complexity in the perception of contradictory world, empathy readiness, personal meanings, values and attitudes to coexist in peace. Study of this phenomenon should systematically take into account physiological, cognitive, emotional, behavioral and value-semantic aspects.

It has been found out that the latter level (value orientations, personal maturity, social adaptation) is most important, the individual-psychological one (divergent thinking, empathy) has less importance and the psychophysiological level plays the smallest role in the determination of tolerance. It has been shown an interaction of different levels of determination, particularly the psychophysiological level promotes tolerance providing that value orientations are high (developed social-psychological level), while in another case – prevents. That indicates the restructuring of the psychophysiological level under the influence of higher "floors" of the psyche. It has been revealed a relative importance of factors of tolerance: it has been shown that the tolerance is a part of the system of personal maturity and social adaptation, it is determined first of all by value orientations (self-centered or prosocial) and the degree of divergent thinking development.

Key words: tolerance, patience, leniency, peaceableness, frankness, empathy, systems approach.

Отримано: 6.02.2015 р.

УДК 159.9-051:005.336.2

І.В.Михайлюк

РОЗУМІННЯ ЯК КОНСТРУКТ ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПСИХОЛОГА

І.В. Михайлюк. Розуміння як конструкт діалогічної компетентності психолога. У статті розглянуто основи розуміння душевного життя людини. Описано психологічні механізми, цілі, засоби, цілісний характер розуміння та його результативність. Проаналізовано зв'язок між різними аспектами міжособистісної та внутрішньоособистісної взаємодії. Визначено відповідність характеру розуміння себе до розуміння інших людей. Розкрито сутність діалогічного розуміння. Встановлено, що в глибинному сповненому розуміння діалозі із значущим Іншим здійснюється процес смислового перетворення, результатом якого є змістова перебудова життєвих відносин і смислових структур, що визначає розуміння як конструкт діалогічної компетентності психолога в контексті високого рівня професіоналізму.

Ключові слова: розуміння, смисл, міжособистісне розуміння, розуміння себе, розуміння іншого, діалогічне розуміння, діалогічна компетентність.

И.В. Михайлюк. Понимание как конструкт диалогической компетентности психолога. В статье рассмотрены основы понимания душевной жизни человека. Описаны психологические механизмы, цели, средства, целостный характер понимания и его результативность. Проанализирована

ны связи между различными аспектами межличностного и внутриличностного взаимодействия. Определено соответствие характера понимания себя пониманию других людей. Раскрыта сущность диалогического понимания. Установлено, что в глубинном понимающем диалоге со значимым Другим осуществляется процесс смыслового преобразования, результатом которого является содержательная перестройка жизненных отношений и смысловых структур, что определяет понимание как конструкт диалогической компетентности психолога в контексте высокого уровня профессионализма.

Ключевые слова: понимание, смысл, межличностное понимание, понимание себя, понимание другого, диалогическое понимание, диалогическая компетентность.

Постановка проблеми. Однією з головних психологічних потреб людини як соціального індивіда є потреба в розумінні всіх сфер суспільної і особистої парадигми, внаслідок чого проблема розуміння є універсальною й має важливе значення для суб'єкта й суспільства в цілому. Розуміння – інтерпретація, тлумачення, переклад текстів, розуміння іншої людини й себе – в кожному конкретному випадку є необхідною умовою для вирішення щоденних завдань і досягнення близьких і віддалених цілей. Крім того, є види професійної діяльності, де вміння зрозуміти іншу людину є необхідною умовою їхньої результативності. Однією з таких сфер є професійна діяльність психолога. Усвідомлення значимості розуміння індивідуальності, унікальності, неповторності суб'єкта й конкретних обставин його життя показує, що процес розуміння й засоби, які для цього використовуються, є професійним обов'язком психолога. Проблема розуміння як конструкта діалогічної компетентності психолога є необхідною для вивчення й вирішення практичних завдань у галузі професійної психології з огляду на затребуваний особистісний та соціальний зміст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми й на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена запропонована стаття. Дослідженню проблеми розуміння душевного життя людини присвячено праці В. Дільтея, Д.О. Леонтьєва, Т.О. Флоренської, Е. Шпрангера. Змістовну близькість понять "розуміння" і "смысл" розглядали С.С. Гусєв, В.В. Знаков, А.Н. Славська. Осмисленню міжособистісного розуміння приділяли увагу В.В. Знаков, М. Керрес, О.Л. Нікіфоров, Б. Роземанн. Зв'язок між різними аспектами міжособистісної та внутрішньоособистісної взаємодії встановлено О.О. Бодальовим, В.В. Століним, І.В. Янченко. Відповідність характеру розуміння себе до розуміння інших людей висвітлено О.В. Белоноговою, О.Б. Орловим, Ф. Перлзом, К. Роджерсом. Тлумачення діалогічного розуміння та діалогічної компетентності представлено М.Р. Мінігалієвою та В.Й. Степанським.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою цієї статті є дослідження психологічного змісту розуміння як конструкта діалогічної компетентності психолога.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розуміння є невід'ємною складовою життєдіяльності кожної людини. Упродовж життя індивід набуває необхідних навичок міжособистісного пізнання, які дають йому змогу успішно взаємодіяти з Іншим. Цей феномен проявляється не тільки при взаємодії людини з людиною, але й при її взаємодії з предметним світом. Суспільна практика на сучасному рівні розвитку характеризується значним ускладненням форм взаємодії суб'єктів. У зв'язку з цим виникає низка нових задач, що потребують широкого й усебічного розгляду не лише процесів довільної комунікації суб'єктів, а й процесів професійної взаємодії в контексті діалогічних помічних відносин.

У цій статті ми спробували розкрити феномен розуміння як конструкта діалогічної компетентності психолога. На наш погляд, розуміння дає змогу відкрити не лише стійкі характеристики зовнішнього образу людини, її соціально-типові й індивідуально-характерологічні ознаки, а й цінності й ставлення людини до світу, осмислені мовою її переживань й особистісних смислів. Діалогічна взаємодія в професійному контексті створює особливі умови для розуміння суб'єктами одне одного й надання психологічної допомоги. Ми припускаємо, що розуміння є невід'ємним конструктом діалогічної компетентності психолога й суттєвим показником його професіоналізму.

Основи розв'язання проблеми розуміння "душевного життя" людини закладені представниками так званої "розуміючої психології", ідеологами якої вважають В. Дільтея й Е. Шпрангера. Розробляючи принципи пізнання явищ душевного життя, В. Дільтей спирався на істотні відмінності об'єктів природничих і гуманітарних наук. Відзначаючи стійкість і вимірність природних об'єктів, різницю він спостерігав у тому, що в природничих науках "факти даються ззовні, за допомогою почуттів, як одиничні феномени, між тим як для наук про дух вони безпосередньо виступають зсередини, як реальність і як деякий живий зв'язок" [5, с. 16]. Наслідком цих відмінностей є неможливість перенесення в сферу психології пояснювальних методів природничих наук, спрямованих на встановлення причинних зв'язків між обмеженою кількістю визначених елементів. Аналізуючи структуру душевного життя, В. Дільтей відзначає її зв'язність, цілісність і повноту, підтвердженням якої є внутрішнє сприйняття. Душевний зв'язок, що показує дійсність людської душі в нетравмованому й нерозчленованому вигляді, дається людині не в зовнішньому сприйнятті, а в прямому розгляді, в безпосередньому переживанні [5]. Саме зв'язок процесів ду-

шевного складу в переживанні визначає природу розуміння себе та інших, оскільки завдяки осягненню зв'язку цілого стає можливим розуміння одиничного: окремого положення, окремого жесту й окремої дії [5]. Спираючись на положення про зв'язок внутрішнього життя, В. Дільтей визначає основні етапи його розуміння: опис зв'язку душевного життя людини; виділення головних явищ цього зв'язку з використанням допоміжних засобів художнього втілення; ретельний аналіз окремих зв'язків у контексті загального зв'язку; пояснення виникнення зв'язків, що допускають глибший аналіз, тобто "розчленування" на складові частини й функції, що їх з'єднують [5].

Ідеї В. Дільтея про розуміння душевного життя людини відбиті в роботах сучасних психологів. Так, Д.О. Леонтьєв вважає, що можна пізнати людину як індивідуальність завдяки диференційно-психологічній характеристиці за допомогою системи тестів. Однак особистість не можна пізнати, а можна "тільки зрозуміти як носія внутрішнього світу, а не просто індивідуальних характеристик, доступних зовнішньому спостерігачеві" [10, с. 21]. За Т.О. Флоренською, зміст внутрішнього світу людини не зводиться до суми окремих "об'єктивних" показників. Для розуміння сенсу вчинків іншої людини, тенденцій її особистісного розвитку необхідно зв'язати ці показники, дати їм цілісну інтерпретацію [24].

Важливим аспектом проблеми розуміння іншої людини є дослідження психологічних механізмів розуміння. На думку В. Дільтея, розуміння іншого можливе завдяки переживанню власного душевного життя в його цілісності. Розуміння іншого відбувається через духовний процес, що відповідний висновку за аналогією, тобто шляхом перенесення на нього нашого власного душевного життя [5]. Наслідком цього підходу є обмеження можливостей розуміння іншого за наявності в його душевному житті елементів, відмінних від власних. Крім того, розуміння замикається на самому суб'єкті розуміння, оскільки визначається його безпосередніми переживаннями. Проте смисл переживань не завжди усвідомлюється самим суб'єктом [9]. З цього погляду більш плідною видається позиція Е. Шпрангера. На відміну від В. Дільтея, Е. Шпрангер вважав, що розуміння не дається відчуттями й переживаннями, а "ґрунтується на опосередкованому знанні об'єктивних смислових зв'язків, що виходять за межі суб'єктивності та її безпосередніх переживань" [18, с. 11]. Таким чином, розуміння, в трактуванні Е. Шпрангера, направлено на розкриття смислу. При цьому наголошується на об'єктивності системи смислів, завдяки чому розуміння набуває інтерсуб'єктивного характеру.

Уявлення про змістовну близькість понять "розуміння" і "смісл" розділяється багатьма дослідниками [4], [11], [18]. На думку В.В. Знакова, зрозуміти означає пізнати смисл зрозумілого [7, с. 26]. У контексті діяльнісного підходу це твердження є основою для аналізу соціальної обу-

мовленості розуміння. У процесі соціалізації людина засвоює різні види діяльності, здобуває соціальний досвід, який фіксується в індивідуальній свідомості в формі системи значень [8]. Соціальні значення визначають осмислення дійсності людиною, позначаються на її внутрішньому світі, ладі мислення й поведінці [22]. Об'єкти або явища, які є засобами для досягнення цілей діяльності людини, є цінністю й набувають для неї смисл. Соціальна обумовленість розуміння є необхідною передумовою для виникнення такої форми розуміння людьми одне одного, як взаєморозуміння. Ситуація суб'єкт-об'єкт-суб'єктної взаємодії, розуміння партнерами одне одного, опосередковане їх індивідуальним розумінням предмета спілкування визначається як взаєморозуміння. Взаєморозуміння предметно обумовлене й має яскраво виражений ситуативний характер. У тому разі, коли об'єктна складова взаємодії відходить на другий план, розуміння людьми одне одного визначають як міжособистісне розуміння [6]. Міжособистісне розуміння мотивується інтересом до особистості іншого й формується в різних ситуаціях впродовж тривалого періоду часу. За В.В. Знаковим, міжособистісне розуміння є предметом дослідження в працях, присвячених аналізу особистісних аспектів суб'єкт-суб'єктної взаємодії [6].

Міжособистісне розуміння направлене на виявлення смислу. За думкою О.Л. Нікіфорова, визначення розуміння як засвоєння смислу означає, що об'єкт розуміння ще до процесу розуміння володіє змістом і має знакову природу, тобто є вираженням чогось іншого [13]. Таким чином, смислом володіють об'єкти, "які є продуктом діяльності людини і в які вона вмістила свої думки, почуття, цілі, бажання..." [13, с. 75]. У ситуації міжособистісного розуміння такими об'єктами є мовні вирази, жести, вчинки, дії людей. Осмислення того, що людина повідомляє про себе вербально й невербально, дає змогу зрозуміти її внутрішній світ. Так, М.Р. Мінігалієва визначає "процес і результат осмислення переживань, думок, вчинків та висловлювань іншої людини в процесі спілкування з нею" [11]. У цьому визначенні фіксується результат розуміння (переживання й думки) та зовнішня форма його вираження (вчинки, висловлювання). Згідно М. Керреса й Б. Роземанна, визначення міжособистісного розуміння обмежено "складовими" внутрішнього світу людини: "Розуміння іншого означає хоч і часткове, але уявлення про його думки й світ почуттів, дослідження мотивів вчинків і пояснення ціннісних уявлень" [6, с. 90].

Розглядаючи міжособистісне розуміння як виявлення смислу, яким людина наповнює свої дії й висловлювання, ми спостерігаємо відсутність однозначного зв'язку між зовнішнім боком окремих учинків і їхнім внутрішнім психологічним змістом. Міжособистісне розуміння як осмислення охоплює два процеси: виявлення смислу, яким людина наповнює свої висловлювання, дії, вчинки й надання смислу "ознакам-сигналам"

[3], з яких складається зовнішній вигляд і поведінка людини. Так, А.Н. Славська, розглядаючи різні ситуації осмислення, пропонує використовувати поняття "розуміння" для позначення процедури розкриття закладеного смислу, а поняття "інтерпретація" – для позначення знаходження власного смислу суб'єктом розуміння [18]. Однак не всі дослідники розглядають розуміння та інтерпретацію як суміжні поняття. Слід зазначити, що М.Р. Мінігалієва визначає стратегію інтерпретації як одну з стратегій розуміння, що спрямована на "створення сенсу висловлювань і переживань клієнта" [11]. Відомо, що Т.Б. Юшачкова розглядає інтерпретацію як основу розуміння, "інтелектуальний процес, спрямований на формування уявлення про індивідуальні особливості сприйняття людини, мотиви її вчинків, що базується на мистецтві інтерпретації" [25, с. 6]. Таким чином, інтерпретація виступає як "робочий" елемент процесу розуміння, під час якого висувуються різноманітні гіпотези з метою виявлення прихованих властивостей людини [25].

Об'єктом інтерпретації є різні форми вираження смислового змісту. Слід відмітити інформативність паралінгвістичних проявів, що виражають інтенцію співрозмовника, а також пантомімічних проявів, особливо мимовільних жестів. На наш погляд, розуміння іншої людини, що здійснюється за допомогою інтерпретації її мовних повідомлень, є найбільш результативним. У висловлюваннях і текстах (щоденникових записах) виражається внутрішній світ особистості, тому звернення до текстів дає можливість зрозуміти людину як носія певного внутрішнього світу [10]. Специфіка психологічного підходу до аналізу змісту тексту визначається тим, що предметом аналізу є не лише текстові структури (речення, внутрішньотекстові зв'язки), а й позатекстові психологічні структури (цілі, мотиви, установки суб'єкта висловлювання). Виявлення мотиву й цілей висловлювання людини, що визначені за формальним словосполученням, розкриває мову в її істинному значенні. Для вирішення цього завдання О.М. Улановський пропонує вийти за межі традиційного розуміння смислу як пізнавальної структури [23]. Пізнавальний смисл відбиває змістовну структуру відносин речей у навколишній дійсності. Однак, крім безпосереднього змісту, що відбиває пізнавальний смисл, кожне повідомлення має особистісний смисл, що характеризує значимість цього повідомлення для суб'єкта [23]. Розкриття особистісного смислу дає змогу відповісти на запитання, який мотив реалізується в цьому повідомленні, тобто для чого й нашою людиною повідомляється про це. Причинні запитання дають змогу проникнути вглиб предметів і явищ. Розуміння мотивації, прихованої за повідомленням, створює умови для адекватної інтерпретації цього повідомлення. Саме тому розуміння мотивів людини можливе в процесі виявлення особистісного смислу її мовних повідомлень. Для цього можуть використовуватись такі операційні засоби розуміння, як причинні запитання.

Суттєвою характеристикою розуміння є його цілісність [4]. Найбільш глибоке розуміння особистості не обмежується тільки виявленням окремих властивостей особистості й сприйняттям зовнішньої картини вчинку, а припускає "різностороннє відбиття іншої людини як системи індивідних, суб'єктних й особистісних властивостей та своєрідного їх поєднання в індивідуальності" [25, с. 14].

З погляду результативності розуміння А.О. Смирнов виокремлює його рівні: глибину, чіткість і повноту [19]. Глибина розуміння характеризується глибиною й різнобічністю аналізу суттєвих зв'язків і стосунків ситуації, яка потребує розуміння. Цей рівень пов'язаний зі смыслом і залежить від мотивації, бажання або небажання глибоко зрозуміти. Чіткість розуміння – це ступінь осмислення властивостей, зв'язків і стосунків об'єкта сприймання. Недостатньо чітке розуміння позначається як невиразне, туманне й розпливчате. Повнота розуміння проявляється в кількості варіацій інтерпретації зрозумілих фактів, в усвідомленні зрозумілого, що входить у різні контексти. Залежно від повноти визначають повне розуміння, часткове розуміння й повне нерозуміння. Повне розуміння виявляється стосовно до великого обсягу інформативного сприйняття.

Згідно уявлень про соціальну природу особистості, суб'єкт не тільки перебуває в процесі постійної взаємодії з соціальним світом, але й сам вступає в ролі соціуму, перебуваючи у взаємодії з собою. Ми припускаємо наявність "діалогічних" проявів у саморозумінні суб'єкта. Підтвердженням цього припущення є уявлення про саморозуміння як про розуміння себе як Іншого [11; 16], наслідком якого є висновок про подібність механізмів і внутрішніх характеристик процесів розуміння себе й іншого [16].

У теоретичних й емпіричних дослідженнях встановлено зв'язок між різними аспектами міжособистісної та внутрішньоособистісної взаємодії. Так, О.О. Бодальовим виявлено взаємозв'язок між самосприйняттям і сприйняттям іншої людини: багатство уявлень про себе обумовлює й багатство уявлень про іншу людину, й чим повніше розкривається інша людина, тим повнішим стає уявлення людини про себе [2]. Науковець В.В. Столін, спираючись на ідею "конгруентності особистісних структур і тих процесів, за допомогою яких людина взаємодіє й спілкується з іншими людьми" [21, с. 97], вважає, що процес самопізнання за структурою подібний до процесу пізнання іншого. У дослідженні І.В. Янченко підтверджено гіпотезу про те, що здатність до діалогічної взаємодії проявляється у внутрішньоособистісному та міжособистісному просторі [26].

Таким чином, ми очікуємо, що суб'єктний спосіб розуміння себе характерний для людини, що здатна зрозуміти іншого як повноправного й незалежного суб'єкта, здатна до діалогічного розуміння. Підтвердженням цього твердження є висвітлення ідеї вищезазначеного контексту представ-

никами гуманістичної психології й гештальтпсихології. На думку К. Роджерса, умовою встановлення діалогічних помічних відносин є досягнення особистісної зрілості, цілісності, усвідомлення людиною того, ким вона є насправді (на глибинному або підсвідомому рівні), і прийняття власних почуттів [17]. У гештальтпсихології саморозуміння пов'язане з осмисленням досвіду в ситуації "тут і зараз", в результаті чого відбувається інтеграція особистості, яка дає змогу людині бути вільною щодо пережитого досвіду й уникати минулих помилок [15]. Якщо людина не інтегрована як особистість, не є присутньою в ситуації тут і зараз, то вона "не здатна зрозуміти Іншого як Іншого, в світлі своїх неінтегрованих проєкцій і невідпрацьованих інтроєктив" [1, с. 51]. Крім того, проблема усвідомлення себе зрілою, інтегрованою особистістю розглядається в роботах психологів, які визначають інший підхід до розуміння особистісної зрілості. Згідно О.Б. Орлова, для персоніфікованої особистості, що прагне бути собою, характерно усвідомлення не тільки своїх персональних, а й тінювих боків і проявів, відмова від ототожнення себе з якоюсь роллю чи функцією [14]. Отже, особистісна зрілість характеризується осмисленням наявності психологічних захистів та критики традиційних класифікацій і ярликів, що можуть застосовуватись до суб'єкта.

Ми припускаємо, що істинне життя особистості стає прозорим лише завдяки діалогічному проникненню в нього, коли вона вільно й невимуснено відкриває себе у відповідь. При цьому специфіка діалогічного розуміння визначається визнанням гідності кожного Іншого в можливості бути Іншим, повагою унікальності й автономії людського в кожній людині, усвідомленням відносності й обмеженості можливостей у пізнанні іншої людини. Діалогічне розуміння не обмежується пошуком відомого й зрозумілого, а є процесом народження смислу в активній комунікації думки, в результаті якого відбувається розгортання й поглиблення власного досвіду. Визначення діалогічного розуміння як народження нового смислу вказує на спільний характер цього процесу [11]. У діалогічному розумінні відбувається створення "просторово-часової цілісності" [11, с. 11], побудова спільного простору й синхронної реальності, "виникнення спільного психічного Я", "спільних переживань", тоді як співпереживаючи іншому, суб'єкт переживає сам [20]. Відбиттям спільного характеру діалогічного розуміння є неможливість його здійснення в умовах слабкості чи відсутності діалогічної інтенції хоча б в одного з учасників взаємодії [11, с. 22]. Діалогічна інтенція проявляється у позиції позаприсутності (відсутності прагматичної зацікавленості, емоційно-особистісної прив'язаності до людини). У позиції позаприсутності людина здатна зрозуміти цілісну картину світу Іншого й підвести його до усвідомлення нового смислу життя. Виникнення діалогічної інтенції як необхідної умови діалогічного розуміння

вимагає розширення, поглиблення й перебудови власної свідомості, що дає змогу людині вмістити іншу повноправну свідомість.

За думкою М.Р. Мінігалісвої, розуміння характеризує діалогічну компетентність суб'єктів взаємодії. З погляду ситуаційного підходу, основними компонентами діалогічної компетентності виступають: Я-компетентність (розуміння себе), компетентність-в-іншому (розуміння іншого) та компетентність-у-ситуації (розуміння ситуації взаємодії) [12, с. 39-40].

На наш погляд, діалогічна компетентність пов'язана зі специфікою смислових структур особистості. Тому розуміння входить у процеси самодослідження та саморозвитку суб'єктів взаємодії, є способом пізнання власних меж (внутрішньої реальності), а також внутрішніх меж реальності іншого. Здобуття смислової інформації про себе та іншу людину.

З огляду на вищезазначене, ми визначаємо розуміння як конструкт діалогічної компетентності психолога, як процес осмислення висловлювань, переживань та вчинків, а також осмислення способу життя та цінностей людини. Оскільки в кожному висловлюванні клієнта психолог може спостерігати всю тотальність його існування.

Висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Таким чином, розуміння, як конструкт діалогічної компетентності психолога, визначає вибір цілей, що мають непрагматичний характер (зрозуміти суб'єкта). Для реалізації цілей необхідним є використання таких засобів розуміння, як інтерпретаційні судження, причинні запитання й встановлення смислових зв'язків для створення цілісного образу особистості. Визначено відповідність характеру розуміння себе до розуміння інших людей. Специфіка саморозуміння особистості, що здатна до діалогічного розуміння інших, визначається переживанням неповторності власного "Я", уявленням про мінливість внутрішнього світу, усвідомленням соціально несхвальних боків особистості, відмовою від самовизначення способом набору соціальних функцій та ролей. Діалогічне розуміння дає змогу осмислити життєвий досвід і переживання суб'єкта завдяки діалогічному проникненню в нього, коли він вільно й невимушено відкриває себе у відповідь, перебуваючи у процесі народження нового смислу. З розглянутих наукових підходів ми встановили, що в глибинному сповненому розуміння діалозі із значущим Іншим здійснюється процес смислового перетворення, результатом якого є змістова перебудова життєвих відносин і смислових структур, що визначає розуміння як конструкт діалогічної компетентності психолога в контексті високого рівня професіоналізму. Перспективи подальших розвідок у межах окресленого проблемного поля полягають в експериментальному підтвердженні вищезазначених даних.

Список використаних джерел

1. Белоногова Е.В. Проблема понимания как извлечения опыта / Е.В. Белоногова // Понимание: опыт мультидисциплинарного исследования / под ред. А.А. Брудного, А.В. Уткина, Е.И. Яцуты. – М. : Смысл, 2006. – С. 48-52.
2. Бодалев А.А. Психология общения / А.А. Бодалев. – М. : Изд-во "Институт практической психологии" – Воронеж : НПО "МОДЭК", 1996. – 256 с.
3. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А. Бодалев. – М. : Международная педагогическая академия, 1995. – 328 с.
4. Гусев С.С. Проблема понимания в философии. Философско-гносеологический анализ / С.С. Гусев, Г.Л. Тульчинский. – М. : Политиздат, 1985. – 192 с.
5. Дильтей В. Описательная психология / В. Дильтей. – СПб. : Алетейя, 1996. – 155 с.
6. Знаков В.В. Понимание в познании и общении / В.В. Знаков. – Самара : Изд-во СГПУ, 2000. – 188 с.
7. Знаков В.В. Психология понимания: Проблемы и перспективы / В.В. Знаков. – М. : Изд-во "Институт психологии РАН", 2005. – 448 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
9. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 487 с.
10. Леонтьев Д.А. Понимание смысла и смысл понимания / Д.А. Леонтьев // Понимание: опыт мультидисциплинарного исследования / под ред. А.А. Брудного, А.В. Уткина, Е.И. Яцуты. – М. : Смысл, 2006. – С. 20-27.
11. Минигалиева М.Р. Стратегии понимания клиента в индивидуальном психологическом консультировании : автореф. дисс. ... канд. психол. наук / М.Р. Минигалиева. – М., 1999. – 32 с.
12. Минигалиева М.Р. Взаимопонимание субъектов психологического консультирования: компоненты и процессы развития / М.Р. Минигалиева // Журнал практикующего психолога. – 2002. – Вып. 8. – С. 37-52.
13. Никифоров А.Л. Семантическая концепция понимания / А.Л. Никифоров // Загадка человеческого понимания / под ред. А.А. Яковлева. – М. : Политиздат, 1991. – С. 72-94.
14. Орлов А.Б. Личность и сущность: внешнее и внутреннее Я человека / А.Б. Орлов // Вопросы психологии. – 1995. – №2. – С. 5-19.
15. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания: Практикум по гештальттерапии / Ф. Перлз, Р. Хефферлин, П. Гудмэн ; пер. с англ. М. Папуше. – М. : Гиль-Эсте, 1993. – 240 с.
16. Рогачева С.Н. Влияние самопонимания на развитие самостоятельности младшего школьника : дисс. ... канд. психол. наук / С.Н. Рогачева. – Астрахань, 2006. – 220 с.

17. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Роджерс ; пер. с англ. М.И. Исениной. – М. : Издательская группа "Прогресс" ; Универс, 1994. – 480 с.
18. Славская А.Н. Личность как субъект интерпретации / А.Н. Славская. – Дубна : Феникс+, 2002. – 240 с.
19. Смирнов А.А. Проблемы психологии памяти / А.А. Смирнов. – М. : Просвещение, 1966. – 422 с.
20. Степанский В.И. Свойство субъектности как предпосылка личностной формы общения / В.И. Степанский // Вопросы психологии. – 1991. – № 5. – С. 98-103.
21. Столин В.В. Когнитивно-мотивационная структура личности и отношение к другим людям / В.В. Столин // Взаимодействие коллектива и личности в коммунистическом воспитании. – Таллин : ТПИ, 1979. – С. 96-105.
22. Тульчинский Г.Л. Проблемы осмысления действительности: логико-филос. анализ / Г.Л. Тульчинский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 175 с.
23. Улановский А.М. Смысл и понимание речевого сообщения / А.М. Улановский // Понимание: опыт мультидисциплинарного исследования / под ред. А.А. Брудного, А.В. Уткина, Е.И. Якуты. – М. : Смысл, 2006. – С. 52-69.
24. Флоренская Т.А. Диалогические принципы в психологии / Т.А. Флоренская // Общение и диалог в практике обучения воспитания и психологической консультации / под ред. А.А. Бодалева. – М. : Изд-во АПН СССР, 1987. – С. 27-36.
25. Юшачкова Т.Б. Личностные детерминанты способности к пониманию других людей : дисс. ... канд. психол. наук / Т.Б. Юшачкова. – СПб., 2006. – 194 с.
26. Янченко И.В. Формирование диалогического общения в психотерапевтическом процессе: На примере разновозрастных групп семейной логопсихотерапии : дисс. ... канд. психол. наук / И.В. Янченко. – Ростовна-Дону, 2006. – 207 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Belonogova E.V. Problema ponimaniya kak izvlecheniya opyta / E.V. Belonogova // Ponimanie: opyt mul'tidisciplinarnogo issledovanija / pod red. A.A. Brudnogo, A.V. Utkina, E.I. Jacuty. – М. : Smysl, 2006. – S. 48-52.
2. Bodalev A.A. Psihologija obshhenija / A.A. Bodalev. – М. : Izd-vo "Institut prakticheskoj psihologii" – Voronezh : NPO "MODEK", 1996. – 256 s.
3. Bodalev A.A. Lichnost' i obshhenie / A.A. Bodalev. – М. : Mezhdunarodnaja pedagogicheskaja akademija, 1995. – 328 s.
4. Gusev S.S. Problema ponimaniya v filosofii. Filosofskognoseologicheskij analiz / S.S. Gusev, G.L. Tul'chinskij. – М. : Politizdat, 1985. – 192 s.

5. Dil'tej V. Opisatel'naja psihologija / V. Dil'tej. – SPb. : Aletejja, 1996. – 155 s.
6. Znakov V.V. Ponimanie v poznanii i obshhenii / V.V. Znakov. – Samara : Izd-vo SGPU, 2000. – 188 s.
7. Znakov V.V. Psihologija ponimaniya: Problemy i perspektivy / V.V. Znakov. – M. : Izd-vo "Institut psihologii RAN", 2005. – 448 s.
8. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A.N. Leont'ev – M. : Politizdat, 1975. – 304 s.
9. Leont'ev D.A. Psihologija smysla: priroda, stroenie i dinamika smyslovoj real'nosti / D.A. Leont'ev. – M. : Smysl, 1999. – 487 s.
10. Leont'ev D.A. Ponimanie smysla i smysl ponimaniya / D.A. Leont'ev // Ponimanie: opyt mul'tidisciplinarnogo issledovanija / pod red. A.A. Brudnogo, A.V. Utkina, E.I. Jacuty. – M. : Smysl, 2006. – S. 20-27.
11. Minigalieva M.R. Strategii ponimaniya klienta v individual'nom psihologicheskom konsul'tirovanii : avtoref. diss. ... kand. psihol. nauk / M.R. Minigalieva. – M., 1999. – 32 s.
12. Minigalieva M.R. Vzaimoponimanie sub'ektov psihologicheskogo konsul'tirovanija: komponenty i processy razvitija / M.R. Minigalieva // Zhurnal praktikujushhego psihologa. – 2002. – Vyp. 8. – S. 37-52.
13. Nikiforov A.L. Semanticheskaja koncepcija ponimaniya / A.L. Nikiforov // Zagadka chelovecheskogo ponimaniya / Pod red. A.A. Jakovleva. – M. : Politizdat, 1991. – S. 72-94.
14. Orlov A.B. Lichnost' i sushhnost': vneshnee i vnutrennee Ja cheloveka / A.B. Orlov // Voprosy psihologii. – 1995. – №2. – S. 5-19.
15. Perlz F. Opyty psihologii samopoznaniya: Praktikum po geshtal'tterapii / F. Perlz, R. Hefferlin, P. Gudmjen ; per. s angl. M. Papushe. – M. : Gil'-Jeste, 1993. – 240 s.
16. Rogacheva S.N. Vlijanie samoponimaniya na razvitie samostojatel'nosti mladshhego shkol'nika : diss. ... kand. psihol. nauk / S.N. Rogacheva. – Astrahan', 2006. – 220 s.
17. Rodzhers K. Vzgljad na psihoterapiju. Stanovlenie cheloveka / K. Rodzhers, per. s angl. M.I. Iseninoj. – M. : Izdatel'skaja gruppa "Progress" ; Univers, 1994. – 480 s.
18. Slavskaja A.N. Lichnost' kak sub'ekt interpretacii / A.N. Slavskaja. – Dubna: Feniks+, 2002. – 240 s.
19. Smirnov A.A. Problemy psihologii pamjati / A.A. Smirnov. – M. : Prosveshhenie, 1966. – 422 s.
20. Stepanskij V.I. Svoystvo sub'ektnosti kak predposylka lichnostnoj formy obshhenija / V.I. Stepanskij // Voprosy psihologii. – 1991. – № 5. – S. 98-103.
21. Stolin V.V. Kognitivno-motivacionnaja struktura lichnosti i otnoshenie k drugim ljudjam / V.V. Stolin // Vzaimodejstvie kollektiva i lichnosti v kommunisticheskom vospitanii. – Tallin : TPI, 1979. – S. 96-105.

22. Tul'chinskij G.L. Problemy osmyslenija dejstvitel'nosti: logiko-filos. analiz / G.L. Tul'chinskij. – L. : Izd-vo LGU, 1986. – 175 s.

23. Ulanovskij A.M. Smysl i ponimanie rechevogo soobshhenija / A.M. Ulanovskij // Ponimanie: opyt mul'tidisciplinarnogo issledovanija / pod. red. A.A. Brudnogo, A.V. Utkina, E.I. Jacuty. – M. : Smysl, 2006. – S. 52-69.

24. Florenskaja T.A. Dialogicheskie principy v psihologii / T.A. Florenskaja // Obshhenie i dialog v praktike obuchenija vospitanija i psihologicheskoy konsul'tacii / pod red. A.A. Bodaleva. – M. : Izd-vo APN SSSR, 1987. – S. 27-36.

25. Jushachkova T.B. Lichnostnye determinanty sposobnosti k ponimaniju drugih ljudej : diss. ... kand. psihol. nauk / T.B. Jushachkova. – SPb., 2006. – 194 s.

26. Janchenko I.V. Formirovanie dialogicheskogo obshhenija v psihoterapevticheskom processe: Na primere raznovozrastnyh grupp semejnoy logopsihoterapii diss. ... kand. psihol. nauk / I.V. Janchenko. – Rostov-na-Donu, 2006. – 207 s.

I.V. Mykhailiuk. Understanding as the Construct of Dialogic Competence of Psychologist. The article examines a topical problem of understanding a construct of dialogic competence of psychologist in view of the required personal and social meaning. Social practice at the present stage of development is characterized by significant complication of forms of interaction between individuals. In this regard, there arise a number of new tasks that require broad and comprehensive review of not only the process of arbitrary communication between individuals, but also processes of professional dialogic interaction in the context of psychological assistance relationships.

With this objective in mind, we attempted to reveal the phenomenon of understanding as a construct of dialogic competence of psychologist. We studied the principles of understanding of human mental life, psychological mechanisms, goals, means, holistic nature of understanding and its effectiveness, connection between different aspects of interpersonal and intrapersonal interaction, similarity of mechanisms and internal characteristics of the process of self-understanding and understanding others, the essence of dialogic understanding.

The results of the study enable us to assert that understanding of life experience and emotions of an individual becomes clear only through dialogical penetration, which they accept freely and without constraint. From the examined scientific approaches we established that the process of semantic transformation occurs in the in-depth understanding dialog with the meaningful other, which results in semantic reconstruction of life relationships and semantic structures defining understanding as a construct of dialogic competence of psychologist in the context of a high level of professionalism.

Key words: *understanding, sense, interpersonal understanding, self-understanding, understanding others, dialogic understanding, dialogic competence.*

Отримано: 11.01.2015 р.